

סוף מעשה במחשבה תחילה

נקודת מחשבה מפרשת השבוע לחיי המעשה

שיח של חמורים

המורעב ללכת מרצונו לשבי בגן החיות, שם לפחות יסופק לו מזון מדי יום.

"אין לנו צורך בדב", השיב לו מנהל הגן, "אבל חסר לי כרגע קוף מזון מסוים באחד הכלובים. אתה מעוניין?"
"קוף?" התחלחל הדב, "לא בשבילי. אין לי מושג מה עושה קוף".

"אנחנו נלמד אותך הכל", הבטיח המנהל. "אתה תהיה קוף מושלם".

אחרי ימים של תרגולים והכנת תחפושת מתאימה לממדיו של הדב, נכנס הדב לכלוב והחל לבצע את הפעולות לעיני המבקרים בגן החיות. אבל התזונה שבגללה נכנס לשבי מרצון - לא הייתה משהו. דב כמותו צריך אוכל רב. בננות ובוטנים, עם כל הכבוד, לא ממש מספיקים.

יום אחד, כשהחשיך בגן החיות, החליט הדב ללכת לכלוב הדובים. סקרן לראות איך נראה תחום המחיה שלהם. להפתעתו גילה בירכתי הכלוב כמויות ענק של מזון. "תגיד", הוא פונה לדב שנמצא בכלוב, "למה אתה לא אוכל?"

"אני אגלה לך את האמת", משיב הדב, "אני בכלל לא דב. אני קוף. רעבתי ביער ולכן הגעתי מרצוני לגן החיות כדי לקבל אוכל. המנהל אמר לי שתפקיד הקוף כבר תפוס, אבל אם אני רוצה אני מוזמן להיות דב. אבל הגוף שלי קטן ואין לי מקום לכל האוכל הזה".

"איזה עולם מוזר", השתומם הדב. "אני דב בכלוב של קוף ואתה קוף בכלוב של דב. מחר בבוקר ניגש למנהל

"כמה צנצנות ביקשתי ממך לקנות?" שאלה אמא את מאיר.

"שתיים", השיב מאיר שהחזיק צנצנת אחת.
"ואיפה השנייה?" שאלה אמא.
"נשברה", משך הילד בכתפיו.
"איך נשברה?!" תהתה אמא.

"ככה", הדגים מאיר וריסק את הצנצנת שבידו לרצפה...

...

לאחר שהאתון נוטה מן הדרך, לוחצת את רגל בלעם אל הקיר ורובצת תחתיה - כשבכל פעם כזו בלעם מחטיף לה במקל - פותח ה' את פי האתון.

למרבה ההפתעה, היא מדברת כמו... חמור: "מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלוש רגלים".

לא היה מן הראוי שעד שמתרחש נס וניתנה לה משמים יכולת הדיבור, שתנהג בנימוס ותתנצל על ששינתה מן המסלול? שתסביר שמהו מנע ממנה להמשיך!?

בלעם, גם כן חכם גדול, משיב לה ברמה חמורית להפליא: "כי התעללת בי". או בשפת הילדים: את התחלת...

האתון שוב שואלת: "ההספן הספנתני לעשות לך כה?"
בלעם עונה בפשטות: "לא".

הרעב הציק לו וייסר את מעיו. בלית ברירה החליט הדב

דב בכלוב הקופים

כשהאתון דיברה עם חמור

ברצף, ואתה, חמור שכמותך, במקום להבין שמשהו קרה - מרביץ...

למה לא עולה בדעתך שיש כאן סיבה מיוחדת???

...

"לא מתאים לך". "מילא הוא, אבל אתה?!"

בטח יצא לנו לשמוע או להשמיע את המילים הללו יותר מפעם אחת.

אולי הנס שפתחה האתון את פיה לא היה רק בשביל בלעם, אלא לדורות: אם מישהו בדרך כלל בסדר ומתנהג כשורה ופתאום רואים שינוי מופלג, אם נבדוק 'איך נפלה לו צנצנת?' הוא פשוט יענה 'ככה'.

במקום להכות במקל, במקום להסביר לו כמה זה לא מתאים, אולי כדאי לברר אם הוא מקבל את האוכל שהוא זקוק לו.

אולי חמור אחד החליט להאכיל אותו באוכל של קופים והוא בכלל דב...

ונבקש ממנו להחליף בינינו. זה מתבקש".

למחרת בבוקר כשניצבו שניהם במשרד המנהל והעלו את הרעיון להתחלף, קטע המנהל את ההצעה בחדות: "אין על מה לדבר! כל אחד נשאר בכלוב שלו".

"כבוד המנהל", התנצל הדב, "תסלח לי, אבל אתה מדבר כמו חמור..."

"נכון", הסכים המנהל, "כשרעבתי ביער הגעתי לגן החיות וביקשתי להיכנס לכלוב של החמורים. המזכירה אמרה שהכלוב מלא. אבל אם אני רוצה - התפקיד של המנהל פנוי..."

רבי עזריה פיגו, בספרו 'בינה לעיתים', מבאר מכוח התמיהה בה פתחנו את השיח

המוזר בין בלעם לאתון: האתון דווקא נהגה בחכמה כשבמקום להתנצל ניסתה להעיר לבלעם בעדינות "מה עשיתי לך כי הכיתני?"

למה אתה מרביץ - ביררה האתון - כי אני לא בסדר? והרי עד היום הכל היה מצוין.

לראשונה אני נוהגת בצורה מוזרה "זה שלוש רגלים"

"אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך ה' מכבוד" (כד, יא)

כשהוזמן הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק לחופה אחת, הודיע שזמנו דחוק מאוד ומיד לאחר החופה יעזוב את המקום. המחותרים הסכימו ועל דעת כן הגיע ה'אור שמח'.

והנה לאחר החופה נשאר הגרמ"ש לסעודה, חיכה גם לריקודי המצווה ורק לאחר שקהל המוזמנים התפזר - עזב ה'אור שמח' את המקום.

כאשר נשאל רבי מאיר שמחה על ידי מקורביו מפני מה נשאר למשך כל החתונה כשהודיע מראש שלא יוכל להישאר, השיב שלפני החופה ניגש אליו רב אחד שהיה ידוע לתלמיד חכם.

"קמתי בפניו כדי לכבדו", סיפר רבי מאיר שמחה, "ותוך כדי הדברים פקפק אותו רב באפשרות שספר הזוהר נכתב על ידי רשב"י והביע ספק שמא הזוהר הקדוש שנמצא בדיניו הוא זיוף. נחרדתי עד עמקי נשמתו על 'ריח כפירה' זה שנדף מדבריו והצטערתי שחלקתי לו כבוד.

"לכן נשארתי עד תום הסעודה במקום. ידעתי שבסיום השמחה ייגש אלי אותו רב שנית להיפרד. או אז הראיתי את מורת רוחי במופגן ממנו ובכך תיקנתי את הכבוד המיותר שחלקתי לו..."

"לא תאור את העם כי ברוך הוא" (כב, יב)

לאחר שאמר לו הקב"ה "לא תאור את העם", ביקש בלעם לברך אותם. על כך השיב לו הקב"ה "כי ברוך הוא - אינם צריכים לברכתך" (רש"י).

וצריך להבין: א. בלעם שרצה לקלל מפני מה רצה לברך. ב. מדוע מנע ממנו הקב"ה לברך, והלא שנינו "אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך".

בספר 'מיכל מים חיים' מבאר באופן נפלא: עני שמקבל מעשיר מספר פרוטות ומברך את העשיר שה' יחזיר לו 'כמו שנתת לי', הגם שהתכוון העני לברך, הרי שנמצא מקלל. כי מספר פרוטות אצל העשיר אינן נחשבות מאומה.

מאידך, מצאנו בגמרא (כתובות סו:) מעשה מעניין: הבעל צריך לפסוק לאשתו בכתובתה (לפי מנהג המקום) סכום מסוים לתכשיטים ותמרוקים. "אמר רב: מעשה בבתו של נקדימון בן גוריון שפסקו לה חכמים ארבע מאות זהובים לקופה של בשמים לבו ביום [-לצורך יום אחד!], אמרה להם: 'כך תפסקו לבנותיכם'. וענו אחריה 'אמן'... היינו שאף שהיא התכוונה לקלל, מכל מקום עבור בנותיהם של חכמים הייתה זו ברכה.

זהו שאמר בלעם "אם כן אברכם", כשכוונתו לברכה כזו הנחשבת לקללה. על כך השיב לו הקב"ה "כי ברוך הוא".

וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ

החלום שלו, לפחות בחלקו, **התגשם**. התשובה לשאלה מופיעה בכמה מקומות ובכמה נוסחים כמעט זהים. בשם הגאון רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק הביאו לבאר: בלק לא היה מלך מואב. הוא היה בכלל מנסיכי מדיין.

מואב ומדיין, כפי שמציין רש"י, שונאים היו זה את זה.

הסיכוי של בלק להיות מלך מואב שאף לאפס.

בלק היה האזרח המודאג, זה שזיהה את הסכנה והתריע מפניה ללא הרף "הנה עם יצא ממצרים, הנה כיסה את עין הארץ". בלק התניע מחאה חברתית וסירב להרפות. מבחינתו, רק טובת המדינה הייתה לנגד עיניו.

על גלי המחאה הזו רכב בלק כל הדרך אל הבית הלבן במואב. או אז, "ובלק בן ציפור מלך מואב בעת ההיא".

...

דברי הימים מלאים באזרחים מודאגים שהצליחו בנחישות ועקביות לעשות היסטוריה. בעיקר כאשר היה טעם בדבריהם.

פרשה שלמה נקראה בתורה על שם בלק, וייתכן שיש סיבה נוספת לכך: ללמד שכאשר יהודי מסמן לעצמו מטרה וחותר אליה בעקביות, בלי לשים לב למעמדו (האזרח הפשוט) ולסיכוייו להעפיל מעלה - הוא יכול גם להגיע למלכות. להפוך את ה'כלם' ל'מלך' ולחולל שינוי תודעתי והיסטורי.

תחילה בעצמו. אבל גם באחרים.

המאזינים בני ימינו: "דבר אחד עלי לומר לבני עמי, הניצבים על המפתן החמים המוביל לארמון הצדק: בתהליך קבלת מקומו המוצדק... אל לנו לחפש להרות את צימאוננו לחופש על-ידי שתייה מכוס המרירות והשנאה. עלינו לנהל לעולם את מאבקנו במישור הגבוה של הכבוד והמשמעות. אל לנו להניח למחאתנו היצירתית להידרדר לאלימות גופנית".

אבל המשפטים האחרים שנשא קינג במקום, הספיקו בהחלט כדי להבעיר

**ברחבה האדירה
נישא נאום שנכנס
לפנתיאון הנאומים
והשפיע עמוקות על
אמריקה וכנראה על
העולם כולו**

בלב ההמון את הרגש חברתי והדרישה לצדק: "אני אומר לכם היום, ידידי: למרות שאנו ניצבים בפני הקשיים של היום ומחר, עדיין **יש לי חלום**. זהו חלום המושרש עמוק בחלום האמריקאי. **יש לי חלום** שיבוא יום ואומה זו תקום ותגשים את המשמעות האמיתית של עיקרי אמונתה... **יש לי חלום** שיום יבוא ועל גבעותיה האדומות של ג'ורג'יה, ישבו יחד בניהם של עבדים לשעבר ובניהם של בעלי עבדים לשעבר אל שולחן האחוה".

"ובלק בן ציפור מלך מואב בעת ההיא" (כב, ד)

"וירא בלק בן ציפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מאוד מפני העם כי רב הוא". הפחד המתגבר גורם להם לחשוש שעתה ילחכו ישראל את סביבותיהם כלחון השור את ירק השדה.

מי זה להם? למואב, וכמובן לבלק.

מי זה בלק? "ובלק בן ציפור מלך מואב בעת ההיא".

רבים מהמפרשים מדקדקים להבין: מפני מה חיכתה התורה לסוף הפסוק השלישי מתחילת הפרשה כדי להסביר מי הוא בלק מהפסוק הראשון.

...

בח' באלול תשכ"ג ניצבו מאתיים אלף בני אדם למרגלות האנדרטה לזכר לינקולן בווישינגטון. ברחבה האדירה נישא נאום שנכנס לפנתיאון הנאומים והשפיע עמוקות על אמריקה וכנראה על העולם כולו.

מרטין לותר קינג, כומר ממוצא אפרו אמריקאי, עמד ונשא את נאומו שנקרא לימים: "יש לי חלום".

הוא כבר הספיק להוביל את 'חרם האוטובוסים של מונטגומרי' ולעמוד בראש ארגון לזכויות אדם, אך הוא לא הסתפק בכך. היה לו חלום.

מרטין לותר קינג רתם את כל כוחותיו למאבק בגזענות כדי להשיג שוויון לכולם, בלי להתייחס לגזע וללאום.

משפט אחד כנראה החמיצו כמה מהמאזינים במקום, לפחות

חֲשֵׁבָה לְטוֹבָה

פנינים מפרד"ס התורה

הכניסה לפרדס: "ועתה... לכה איעצך" (כד, יד)

צייר מתחיל התכבד בביקורו של צייר אמן בסטודיו שלו.

תוך כדי שהמארח מראה את היצירות לאורח, הוא מספר לו: "במקביל לציורים אני גם כותב שירים. מה דעתך, במה יותר כדאי לי להתעסק?"

"תכתוב שירים", ענה האורח.

"אבל עוד לא ראית את השירים שלי", תהה המארח על סמך מה מבסס האמן את דבריו.

"את השירים לא קראתי", הסכים האמן, "אבל ראיתי את הציורים..."

פשט: "ויאמר בלק אל בלעם מה עשית לי לקוב אויביי לקחתך והנה ברכת ברך" (כג, יא)

לכאורה לא היה חסר המקרא כלום אם היה בלק טוען מול בלעם "מה עשית", בלי המילה "לי".

בספר 'דברי אברהם' מבאר על פי מה שפירשו חז"ל בתחילת הפרשה, שאמר בלק "כי ידעתי את אשר תברך מבורך": אלו שבלעם מברך אותם - כבר מבורכים ועומדים, אין לו באמת כוח לברך. אלא רק "ואשר תאור", את מי שתקלל, "יואר", מכאן והלאה יהא מקולל.

כיון שראה בלק שלא די שבלעם אינו מקלל את ישראל אלא אף מברך, הסיק מכך שבלעם רוצה להקניט אותו באופן אישי. לכן טען כנגדו "מה עשית לי".

רמז: "מה טובו אוהליך יעקב" (כד, ה)

ידועים דברי חז"ל (פסחים נ:): "אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

לפי מאמר חז"ל זה ביאר בספר 'ציצים ופרחים' לגאון רבי יעקב חיים (בנו של ה'בן איש חי'): הגם שלפעמים לומד אדם תורה בדרגה פחותה - אף על פי כן יעסוק בתורה ובמצוות, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

וזה רמז הפסוק: 'אוהל' הוא רמז לתורה, 'יעקב' הוא רמז לדרגה פחותה (מלשון עקב), ומשבח בלעם את ישראל "מה טובו אוהליך יעקב", כל כך טובים הם 'אוהליך' גם כשאתם עוסקים בתורה שלא לשמה, שכן "משכנותיך ישר-אל" זוכים אתם להתעלות לדרך הישר ולעסוק בתורה לשמה.

דרש: "לא אוכל לעבור את פי ה' אלוקי לעשות קטנה או גדולה" (כב, יח)

בכתבי הגאון רבי מרדכי עפשטיין, תלמיד הגר"א מווילנא, דקדק בשם רבו: א. מדוע נכפל שם ה' - "את פי ה' אלוקי". ב. מה הכוונה במילים "קטנה או גדולה".

וביאר הגאון מווילנא על פי "מדרש רבי ברכיה" (שאינו נמצא היום בידינו): "ביקש בלעם לסתום את פיו ובא מלאך ופתחו. ביקש לפתוח את פיו ובא מלאך וסתמו".

ודברי המדרש יובנו על פי הקדמה

שהקדים הגאון מווילנא: בספר יצירה מובא שישנם עשרה שמות ה'. חציים רחמים וחציים דין. ויש שניים מהם שהם חצי דין וחצי רחמים. כיצד? שם י"ה לבדו הוא דין, אולם כאשר שם הוי"ה שלם בארבע אותיותיו הוא רחמים. שם א"ל הוא רחמים ואילו כשהשם אלהי"ם שלם הוא דין.

מעתה יובנו דברי המדרש באופן נפלא: בלעם ביקש לקלל את ישראל ולצורך כך ביקש לעורר עליהם דין משם י"ה, בא מלאך ופתח את פיו שיאמר שם הוי"ה שלם ועל ידי כך יתעוררו רחמים על ישראל. כאשר ביקש בלעם לעורר על ישראל דין משם אלהי"ם, בא מלאך וסתם את פיו שיאמר רק חצי השם - א"ל.

וכך תתבאר לשון הפסוק: אמר בלעם לשרי בלק "לא אוכל לעבור את פי הוי"ה אלוקי" - שני שמות שחציים דין וחציים רחמים, "לעשות קטנה או גדולה", 'קטנה' היינו רק שם י"ה משם הוי"ה ו'גדולה' היינו שם אלהי"ם ולא רק שם א"ל.

(יש שמביאים רעיון זה בשם הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי.)

סוד: "וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" (כה, ז)

מה ראה פנחס?

בפירוש הרמ"ז על הזוהר הקדוש מביא שראה פנחס את נשמותיהם של נדב ואביהוא כנגדו, מוכנות להיכנס בו (כמובא בזוה"ק ח"ג ריז.), והבין שבכך יהיה תיקון לנשמתם. מיד "וייקח רומח בידו".